

Klostertorvsområdet

Kontekstanalyse

Januar 2016

Indhold

Kontekstanalyse.....	1
Baggrund	2
Situationen på og omkring Klostertorvet (helikopterperspektiv)	4
Koncentration af socialt udsatte	10
Brugernes situation	12
Opsummering.....	17

Af Kenneth Balfelt Team

Baggrund

Aarhus Kommune og Kenneth Balfelt Team (KBT) har i september 2016 indgået aftale om et projekt for og med socialt udsatte omkring Klostertorvet. Projektet har følgende formål:

- 1) Skitsere og udføre fysiske ændringer af byrummet i Klostertorvsområdet via brede inddragelsesprocesser med interessenter
- 2) Aktionslæring. Erfaringer fra arbejdet skal indgå i udviklingen af en strategi for udvikling af byens rum, som skal bruges i andre byudviklingssammenhænge eksempelvis Sydhavnen og Godsbanen.

Projektet har fire faser og dette dokument opsummerer resultaterne af projektets første fase – *kontekstforståelse og møder med interessenterne*. Fasen er en analysefase, hvor rådgiver KBT udarbejder en grundig analyse af situationen på og omkring Klostertorvet.

Analysen bygger blandt andet på interview, som KBT indtil videre har gennemført med:

- *De socialt udsatte*: Interview med alle grupper af brugere på Klostertorvet (ad flere omgange), socialt udsatte i busskurene, i Nåleparken og i Kirkens Korshærs varmetue (ad flere omgange)
- *De professionelle*: Interview med Driftschef i MSB Niels Schwarz, det opsøgende team (Ditte Ardal Mortensen og Morten Ø. Thomsen), medarbejdere og ledelse i Kirkens Korshærs Varmetue (Ole Thvilum, Anders Stagis, Jens Væver og andre), Politi (Kristian Harlev), Naapiffik (Sanne Helmer Petersen og Søs Hald), Frelsens Hær (Ruben Sortberg), Kontakthuset (Peter van Prooije), Værestedet (Ove Abildgaard og Franck Riisfeldt)
- *De erhvervsdrivende* (på og omkring Klostertorvet): Interview med repræsentanter for omkringliggende erhvervsliv: chefer og/eller medarbejdere fra caféerne/restaurationerne CANblau, Ministeriet, Smagløs, Subway og D'Vinos, tøjbutikkerne Rains, Loftet, Vintage Divine og Apotekergården, møbelforretningen Tidens Møbler, Optikhuset, børnehaven Skovtrolden, frisøren Identia, tandlægerne Klostertorvet, erhvervspsykologerne Clavis
- *Borgere*: Naboe og beboere ved beboermøde den 16. november 2016. Klostrets beboere og forstander samt buspassagerer og forbipasserende.
- *Øvrige*: Cityforeningen (Claus Beck), Vestergadeforeningen (John Hermansen).

Foruden borgermødet den 16. november har vi mødtes med og interviewet alle aktører enkeltvis, typisk i ½- 2 timers varighed.

Kenneth Balfelt Team har løbende sparret og samarbejdet med en styregruppe og projektgruppe bestående af medarbejdere fra Teknik & Miljø og Sociale Forhold og Beskæftigelse i Aarhus Kommune:

Styregruppe: Kim Gulvad Svendsen, Chef for Drift og Myndighed, Center for Byens Anvendelse, Teknik og Miljø og Niels Schwartz, Driftschef, Social Psykiatri og Udsatte Voksne, Sociale Forhold og Beskæftigelse

Projektgruppe: Arkitekt og grafiker Annette Linnemann, arkitekt Troels Kok, arealansvarlig Birgitte E. Poulsen, journalist Sissen Laugesen, chefkonsulent Joan Osvang Pedersen, chefkonsulent Uffe Dahl (MSB), centerleder akut og opsøgende indsatser Mette Grandjean (MSB).

Om udarbejdelsen af kontekstanalysen

Rapporten bygger på interview, research og observationer foretaget i perioden september – december 2016. Kenneth Balfelt Team har altså ikke ved selvsyn oplevet Klostertorvet i den hektiske sommerperiode

fra maj til september, hvor Klostertorvet både tiltrækker mange cafégæster og mange udsatte i kraft af solskin og godt vejr. Beskrivelsen af tilstandene i denne periode bygger altså på borgere, erhvervsdrivendes, udsattes og professionelles beretninger.

Procesoverblik

Færdiggørelsen af denne rapport afrunder projektets fase 1. Primo 2017 påbegynder KBT projektets fase 2 *Idé/programformulering*, hvor KBT udvikler løsningsforslag i samarbejde med Aarhus kommune samt socialt udsatte, professionelle og erhvervsdrivende på og omkring Klostertorvet.

Faseoverblik

Fase 1: Kontekstanalyse og møder med interessenter

Fase 2: Ideoplæg (påbegyndes primo 2017)

Fase 3: Udførelse og implementering

Fase 4: Opfølgning, ibrugtagning, justering og information

Parallelt med inddragelses- og analyseprocessen (efterår og vinter 2016) samarbejder KBT og Aarhus kommune om at forbedre en række konkrete fysiske forhold, herunder:

- Toiletsituationen på Klostertorvet
- Klostrets manglende afskærmning (løses med permanent mur/hegn)
- Reparation af blomsterkumme/bålplads ved Naapiffik
- Byggeefterladenskaber ved Værestedet (i Sydhavnen)
- Ødelagt hegn ved Nåleparken

Ovenstående forhold anser KBT og Aarhus Kommune at være vigtige at udbedre – både i forhold til de praktiske problemer, de skaber, men også for at skabe en bedre ”signalværdi” overfor udsatte borgere og områdets beboere.

Situationen på og omkring Klostertorvet (helikopterperspektiv)

Klostertorvets rytme

Klostertorvet er et populært og nødvendigt sted at opholde sig for flere forskellige grupperinger. Groft opdelt er der tale om fem grupperinger: *beboere, erhvervsdrivende, handlende, socialt udsatte og buspassagerer*.

De socialt udsatte, der for manges vedkomne også er brugere af Kirkens Korshærs varmestue og stofindtagelsesrum på Klosterport/Nørre Allé, sidder hovedsageligt på bænke på pladsens nordvestlige hjørne tæt på buskurene. På bænke sidder der typisk 2-3 af gangen mens lige så mange eller flere står op rundt om bænken. Man kan ikke sige noget absolut om, hvornår der er problemer på Klostertorvet med socialt udsatte, for der kan i princippet foregå bemærkelsesværdige episoder i løbet af hele døgnet.

Ofte følger torvet dog denne rytme:

- Morgen (08.30-12.00): udsatte forlader varmestuen (som holder lukket klokken 8.30-9.15, og flere søger mod Klostertorvet og særligt buskurene samt området foran Café Smagløs, Ministeriet og CANblau, hvor solen er tidligt på dagen. Stemningen er typisk afdæmpet og de udsatte sidder lidt for sig selv, men i takt med at flere støder til stiger stemningen i løbet af formiddagen.
- Eftermiddag (12.00-16.00, varmestuen gør rent og har lukket mellem klokken 15.00-17.00). Solen – og dermed de udsatte – rykker over mod bænke ved buskurene. Mange samles og ”festen” topper i løbet af eftermiddagen, de udsatte bliver gradvist mere påvirkede og højlydte. Der kan være knald på med højt humør det ene minut og voldsom konflikt det næste.
- Aften (18-): Festen har toppet og ebber så småt ud. Der er typisk få tilbage klokken 18 og dem, der er på torvet sidder ofte og hænger og er trætte. Nogen gange kommer en af de sædvanlige brugere over på caféerne for at rappe og sludre. En gang i mellem bliver der dog tændt bål omkring ahorntræet og/eller hevet møbler med på torvet, så festen kan fortsætte. Varmestuen lukker mellem 22.30-23.30 før de åbner op for at tilbyde sovepladser.

Weekenderne beskrives som særligt travle. Hvor det i hverdage hovedsageligt er ”kernegruppen”, der bruger Klostertorvet, kommer der i weekenden nye og dermed flere udsatte til.

To af de populære opholdssteder for socialt udsatte. Bænke på Klostertorvet og buskurene

Jo flere udsatte der kommer til torvet, des flere bænke i sydøstlig retning samt alternative hænge-ud-steder på og omkring torvet bliver taget i brug. Bænke på selve torvet har ikke overdækning, så når vejret skifter og/eller når døgnavarmestuen i Nørre Allé er lukket for rengøring i perioderne 08.30-09.15, 15.00-17.00 og 22.30-23.30 søger de udsatte mod Klostertorvet og buskurene på Frue Kirkeplads for at komme i ly og læ.

En kold efterårsdag mellem klokken 15.00-16.00 i november 2016 talte KBT 21 udsatte i alt på samme tid i eller omkring busskurene.

Der er flere forskellige grupperinger inden for udsattemiljøet på Klostertorvet. Blandt de adspurgte, fx erhvervsdrivende, handlende og buspassagerer, er der dog stor forskel på, hvem der fremhæves som de egentlige problemskabere.

I grove træk består gruppen af socialt udsatte i Klostertorvsområdet af disse undergrupper:

- **Kernegruppen:** en række individer, der bruger Klostertorvet nærmest hver dag og i flere timer ad gangen. Består af tre-fire etniske danskere, et par grønlandere og en mand af afrikansk herkomst. Et par af dem har i løbet af efteråret 2016 været fængslet. Varierende misbrug og psykisk tilstand: nogle drikker mest alkohol, andre blander alkohol, medicin og stoffer. Et par af dem er psykisk syge og ofte i konflikt med andre udsatte eller tilfældige.
- **Grønlanderne:** en relativ stor gruppe af udsatte i Klostertorvsområdet er grønlandere. Drikker mest alkohol og ryger hash, indtager ikke stoffer. For fleres vedkomne fungerer det ikke at have egen bolig, enten fordi de ikke kan lide at være alene, eller også fordi de hellere vil spare pengene. Mange sover derfor enten i natvarmestuen i Nørre Allé eller hos venner. Udover varmestuen i Nørre Allé bruger mange også Naapiffik i Sydhavnen i løbet af dagen.
- **Stofbrugere:** Nogle stofbrugere er i metadon- eller heroinbehandling, ofte hjemløse eller ikke i stand til at være i eller varetage et hjem.
- **Østeuropæerne:** varierer i størrelse (KBT har mødt ganske få østeuropæer), misbrug af alkohol og muligvis andet. Alle østeuropæere er forment adgang til natvarmestuen fordi nogle østeuropæere tidligere har stjålet.
- **Ensomme:** borgere, som besøger Klostertorvet af sociale grunde. Ikke misbrugende.
- **Sindslidende:** Forskellige grader af sindslidelser, ofte blandet med et misbrug.

De udsatte bruger Klostertorvet af både lyst og nød. På den ene side kan de godt lide det liv, der er på pladsen. Varmestuen er tæt på, der er ly og læ i busskurene og det er her man kan møde sine venner og ligesindede. På den anden side er Klostertorvet og busskurene også steder man kan søge hen, når der ikke er andre steder man kan være, fx når varmestuen i Nørre Allé har lukket på grund af rengøring.

Indtil for få år siden var indgangstrappen og området omkring Frelsens Hær og den nu lukkede cykelhandel opholdssted for store grupper af grønlandere. Det er det kun i nogen grad i dag. Dels skyldes det Naapiffik (det grønlandske hus i Sydhavnen) og deres to tilstødende shelters har skabt et attraktivt alternativ til Klostertorvet, dels skyldes det at et vagtværn er hyret til at fjerne dem.

Tv: Trappen foran Frelsens Hær. Tidligere et meget populært opholdssted for især udsatte grønlandere. Th: shelterne bag Naapiffik, i dag et populært opholdssted for grønlandske udsatte.

Sommer, sol og spidsbelastning

Når solen skinner er Klostertorvet attraktiv for både cafégæster og socialt udsatte

De tre restauranter D'Vinos, Café Smagløs og Ministeriet har alle udeservering på pladsen i perioden 1.maj-1.oktober med plads til 200 gæster. På de fleste dage er der en naturlig afstand mellem de socialt udsatte og alle andre brugere af Klostertorvet (gælder dog ikke buspassagererne i busskurene og de butikker, der ligger tættest på bænke). Men om sommeren - og på solskinsfyldte dage, hvor torvet tiltrækker ekstra mange betalende cafégæster på pladsen og flere socialt udsatte - udvises grænserne i mellem de udsatte og alle andre betydeligt. Det mærkes fysisk fordi de forskellige brugere kommer til at sidde tættere sammen, når antallet af besøgende stiger. Det mærkes også visuelt og lydmæssigt, for jo flere udsatte på samme tidspunkt, des vildere fest- samt lyd- og konfliktniveau.

Blandt de erhvervsdrivende på og omkring torvet er der forskellige forlydender om, hvor mange udsatte der befinder sig på samme tid på torvet. Fx: "20-25 når det er vildest", og: "10 ad gangen kan der sagtens være" eller som en fortæller om trappen foran Frelsens Hær: "Belastningen var uudholdelig forrige sommer. Der kunne sidde 40-50 på samme tid".

På tværs af folks forskellige "optællinger" er der dog bred enighed om Klostertorvet er hårdest belastet når solen skinner, om eftermiddagen, i weekenden og i sommerperioden.

Problemer med udsatte på og omkring Klostertorvet

KBTs vurdering af tilstandene i Klostertorvsområdet

Når man arbejder med socialt udsatte i byer og byrum og deres påvirkning på lokalområdet er det altid en vanskelig øvelse at balancere rettigheder og tolerance. Som udgangspunkt har alle – socialt udsatte og alle andre - ret til at bruge og holde sig i byen. Det kan ikke bestrides. Det er straks mere vanskeligt at afgøre, hvornår effekterne af de udsattes ophold ligger inden for eller overskrider andres ret til tryghed og sikkerhed. På baggrund af denne kontekstanalyse er det Kenneth Balfelt Teams vurdering, at tilstandene på og omkring Klostertorvet til tider kan være så voldsomme og utrygge – for de socialt udsatte selv og for alle andre – at det klart overskrider, hvad man skal kunne tolerere og leve med i dagligdagen.

Selvom langt hovedparten af de ubehagelige episoder foregår indenfor gruppen af udsatte, oplever tilfældige beboere og forbipasserende vold på egen krop og at vidne vold begået mod andre, at blive spyttet i ansigtet, chikane, tyveri og stofsalg.

Vold og chikane: I ekstreme tilfælde er tilfældige forbipasserende udsat for vold, spyt i ansigtet og anden ubehagelig chikane forårsaget af én eller flere socialt udsatte. Andre fortæller om aggressiv og stressede reaktioner blandt de socialt udsatte, hvis man henvender sig til dem og beder dem om at gå, dæmpe sig, holde sig fra deres hund eller andre forhold, de ikke er enige i.

De slås og skændes indbyrdes: De udsatte er og kan være hårde mod hinanden i konfliktsituationer - både fysisk og verbalt med højlydte skænderier og voldelige slåskampe, nogle gange med flaskekast. Humøret og stemningen blandt især enkelte af de udsatte brugere af Klostertorv kan på et splitsekund skifte. Når det sker går det også udover forbipasserende, handlende, cafégæster, erhvervsdrivende og andre i form af utryghed og manglende lyst til at befinde sig i og bruge området.

Efterladenskaber: De udsattes massive brug af Klostertorvsområdet sætter sine spor. På flere forskellige måder. Fx affald (også, om end efterhånden i mindre grad, kanyleaffald), soveposer og møbler. Kroge, indgange, gyder og især muren op mod klostret bruges som toilet af både socialt udsatte og natteligsgæster. Det offentlige toilet på hjørnet af Frue Kirkeplads og Klostergade har det meste af tiden været ude af drift. Caféer og restauranter holder skarpt øje med, hvem der kommer ind og vil låne toiletterne for at undgå at de bruges af udsatte eller som uofficielt fixerum.

Der mangler tilgængelige toiletter på Klostertorvet. Når der ikke er toiletter tilgængelige for hverken udsatte eller natteligsgæster tvinges de til at forrette deres nødtørft uhensigtsmæssige steder. Her er to eksempler på uofficielle toiletter: byggehegnet ved klostret og tandlægens parkeringsgyde.

Salg af narkotika og prostitution: Der er i varierende grad åbenlys handel med narkotika i området, især i passagen bag Klostret. Kunder kan både være udsatte og andre, fx nattellivsgæster. I samme passage har beboere oplevet enkelte tilfælde af prostitution (prostitution betegnes dog generelt som et minimalt problem i området og foregår ikke på selve Klostertorvet)

Konflikter med gæster på torvet: Der kan både være direkte og indirekte gener for restauranter og gæster op Klostertorvet.

Direkte gener: Til tider opstår der voldsomme og ekstreme episoder: fx da én af de udsatte insisterer på at tisse – først op af en af cafeernes bardiske, derefter ude blandt cafébordene, blottet. I en anden episode opstår der konflikt mellem en anden af de udsatte og cafégæst. Konflikten eskalerer og ender med at den udsatte hidser sig op og kaster med caféstole. Derudover kan der forekomme episoder med fx trusler og tyveri af vinflasker og mad, fx imens gæster er på toilet.

Oftest er det ifølge ejere og restaurationspersonale mest ”bare” akavet for cafégæsterne, som når de udsatte henvender sig for at låne cigaretter, sludrer, rapper, ofte i påvirket tilstand. Langt de fleste gange forlader de udsatte gæsterne, hvis personalet beder dem om det, men de kan også være så berusede og påvirkede ”at de ikke er til at tale med”, som flere beretter.

Indirekte gener:

Flere erhvervsdrivende mener at de socialt udsattes tilstedeværelse afholder potentielle gæster i at benytte Klostertorvets caféer og restauranter. Her er et udpluk af citater fra erhvervsdrivende og ansatte:

”Som gæst har man nok ikke lyst til at sidde der”.

”Jeg har ikke bevis for det, men må formode at gæster simpelthen holder sig væk”.

”Kan ikke forestille mig andet end at det koster kunder og kroner og øre”.

En restaurantjer, der har investeret et millionbeløb i sin forretning, betaler omkring 20.000 kr. for tilladelse til udeservering i perioden maj-september. Han fortæller: *”Hvis problemet bliver større, så er jeg nødt til flytte”.*

For såvel personale som gæster handler det ikke nødvendigvis om forstyrrelse af forretning og orden, det er også trist, bekymrende og sørgeligt at være vidne til. Som en ansat i én af tøjbutikkerne fortæller: *”Det er svært når man kan se at de er i nød” og ”Jeg har besluttet ikke at være bange, men det er voldsomt når de slås”.*

Øvrige effekter

- Utryghed ved at stå alene i butik, især omkring åbning og lukning, hvor man går til og fra butikken
- Flere undgår og/eller fortæller om folk, de kender, der undgår at bruge busstoppestedet på Klostertorvet, fordi de bruges så massivt af socialt udsatte.
- Kundeflow og menneskestrøm afbrydes, når udsatte fx sidder på kantsten eller ved indgang til en butik. Potentielle gæster formodes at undgå Klostertorvsområdet
- Smårapserier fra mannequindukker i tøjbutik ved strøget
- Brug af butikkers salgsmøbler til at sidde/kokse i

Ikke alle udsatte skaber problemer

Det er langt fra alle socialt udsatte, der skaber problemer. For flere butiksejere og ansatte ligger det dem meget på sinde at fortælle om brugere af Klostertorvet, der måske nok er udsatte (og fx hjemløse), men som er der på en stille og rolig og dermed acceptabel måde. De er venlige og hjælpsomme, fx når de varsler caféjejer om at der er blevet "lånt" nogle af deres caféstole. Som én caféjejer fortæller: *"De er gode til at hjælpe. De holder sig for sig selv, sidder måske og spiller lidt guitar for sig selv. Hvis man ikke ved det kan man måske ikke se at de er hjemløse, for de tager bad og går i normalt tøj. De smutter typisk, når 'den hårde kerne' kommer"*.

"Aldrig oplevet noget, der virker"

Blandt flere beboere og erhvervsdrivende er der mistillid til at Aarhus Kommune tager situationen på Klostertorvet alvorligt og at kommunen overhovedet kan og vil forbedre forholdene.

Når de fortæller om de problemer, de faktisk oplever med udsatte i området, føler de ikke at deres vidneberetning anerkendes, men at de fx modsvares med den affejende bemærkning. Fx: "vi kan ikke genkende deres beskrivelser af situationen" eller "politiet siger noget andet".

Fra flere af de forretningsdrivende er der desuden lav tiltro til at situationen omkring de socialt udsatte på og omkring Klostertorvet kan blive bedre. Som én af de erhvervsdrivende fortæller: *"Jeg har været her i 30 år og har aldrig oplevet noget, der virker"*¹. Processen omkring shelteret er desuden på uheldig vis blevet et symbol på "kommunens uansvarlighed" overfor Klostertorvet ifølge områdets beboere og erhvervsdrivende. Fra deres perspektiv har det virket som om, kommunen troede de kunne klare problemerne med et snuetag. Som en erhvervsdrivende fortæller: *"Så var der denne her famøse høring [workshop i maj 2016], hvor der jo nærmest var flere kommunale medarbejdere til stede for hver civil borger. Og når der blev sagt noget om rummelighed, blev der klappet massivt. Og så kom shelteret. Det er simpelthen utilbørligt at det blev sat op"*.

En sekundær pointe hertil er, at voldsomme episoder og uheldige kommunale tiltag overskygger reelle fremskridt. Meget tyder på at fx Naapiffik er en reel succeshistorie i forhold til at forbedre forholdene på Klostertorvet, men at den simpelthen er druknet i den furore, der ellers har været. Endvidere er det værd at bemærke at når kommunen faktisk tager initiativ til tiltag målrettet de udsatte, fx Naapiffik, så tager de godt i mod dem.

¹ Bemærkningen skal dog tages med et gran salt, for samme person fortæller at situationen omkring Frelsens Hær fortrappe - der til tider blev brugt af store grupper af især udsatte grønlændere - er de sidste år er blevet "forbedret" i kraft af at færre og færre bruger trappen som opholdssted. Især foranlediget af Naapiffiks succes med at skabe attraktive faciliteter for dem i Sydhavnen, men nok også fordi et vagtværn er hyret privat til at få dem til at forlade området omkring Frelsens Hær og den nu nedlagte cykelhandler.

Koncentration af socialt udsatte

Klostertorvsområdet er både præget af et højt antal af socialt udsatte og at en gruppe af enkeltpersoner er særligt grænseløse. De udsatte har derudover ikke attraktive alternativer til Klostertorvsområdet.

Der er mange udsatte i og omkring Klostertorvet i Aarhus. Kirkens Korshærs døgnvarmestue i den nærliggende Nørre Allé spiller selvfølgelig en stor faktor. Ifølge varmestuens egne beregninger var der i 2014 og i de første seks måneder af 2015 cirka 175-180 mennesker, der bruger varmestuen i løbet af et døgn. Cirka 40 overnatter gennemsnitligt hver nat i varmestuen (på særlige dage kan op til 100 overnatte, fortæller personalet)^[1].

Sammenligner man med Odense, hvor der tidligere lå en varmestue i Pantheonsgade (ligeledes i gågadekvarteret), er det et højt tal. I varmestuen i Pantheonsgade besøgte mellem 80 og 100^[2] dagligt i varmestuen, mens gennemsnitligt 35 mennesker overnattede i natvarmestuen.

KBT anbefaler at Aarhus Kommune overvejer, at byens socialt udsatte skal have attraktive alternativer til både Kirkens Korshærs varmestue i Nørre Allé og til Klostertorvet – både hvad angår fysisk opholdssted og i forhold til hvad brugerne kan foretage sig. Det høje antal af udsatte er dårligt integrerede i bydelen, der også rummer beboere, handlende, buspassagerer og erhvervsdrivende. Som det er i dag, er konfliktniveauet for højt, selvjustitsen lav og de udsatte er nogen man skal tåle og tolerere, fremfor at de bliver set som en ressource.

Grænseløse enkeltpersoner

Enkelte personer udpeges af såvel det opsøgende team som af de erhvervsdrivende, som særligt problemskabende. Disse hyppige brugere af Klostertorvet udviser decideret grænseløs adfærd og har misbrug, alvorlige psykiske lidelser og optræder voldelige, utilregneligt, meget larmende og provokerende. Hvor de fleste andre udsatte hovedsageligt holder sig for sig selv og i den gruppe, de "fester med", så har disse fire personer en tendens til at søge kontakt og til tider konflikt med andre udsatte brugere af Klostertorvet, men også med cafégæster, personale og andre forbipasserende.

Ingen attraktive alternativer til Klostertorvet

Aarhus som by bærer præg af at få steder i byen danner ramme for store grupper af socialt udsatte. Og ét af de steder er området omkring Klostertorvet og Nørre Allé, hvor Kirkens Korshærs døgnvarmestue er placeret. Når varmestuen lukker på grund af rengøring eller brugerne har behov for luftforandring, er det nærliggende for dem at benytte Klostertorv. Det er blevet deres samlingssted, der er liv og noget at kigge på – og så kan man regne med at møde sine venner. Omvendt er der heller ikke andre steder de føler sig trygge ved eller som er interessante nok til at de vil gå derhen.

Mølleparken har tidligere også været opholdssted for byens udsatte, men her er de blevet presset væk efter, at der for få år siden blev indført forbudszone.

^[1] <http://www.kkaarhus.dk/files/5114/3989/9091/varmestue.pdf> og <http://www.kkaarhus.dk/hjaelparbejdet/fredagsfamilien-3/>

^[2] <http://docplayer.dk/2555992-Korshaer-og-de-frivillige-hvad-er-et-menneske-vaerd.html>

Naapiffik – det grønlandske værested i Sydhavnen, er et succesfuldt, attraktivt alternativ til Klostertorvet for den grønlandske gruppe af udsatte, især efter at de to shelters er blevet sat op. Her har brugerne deres eget ude- og frirum, hvor de kan drikke og ryge mere eller mindre i fred. Opstår der problemer er personalet tæt på. Naapiffiks tilstedeværelse og positive effekt på Klostertorvet bemærkes af enkelte interessenter i Klostertorvsområdet.

Kirkens Korshærs varmestue i Nørre Allé har i sommeren 2016 bygget en udendørs terrasse med henblik på at skabe et uderum, der kan agere som attraktivt alternativ til Klostertorvet. Indtil videre er denne målsætning ikke lykket. KBT har observeret og besøgt terrassen 5-6 gange. Kun én af de dage var der udsatte, der benyttede terrassen. På den baggrund er et forsigtigt gæt at terrassen fremstår ufærdig ift. formålet. Der er siddepladser og beplantning, men mangler overdækning, der giver ly og læ. Terrassen fremstår "rå og hård" uden attraktioner, der gør opholdet interessant og attraktivt – modsat Klostertorvets byliv. Derudover er der ikke tilstrækkeligt opsyn (personale og/eller overvågningskamera, der gemmer optagelserne på en harddisk), hvorfor flere brugere giver udtryk for at de er utrygge ved at befinde sig på terrassen. Nogle fortæller om brugere, der er blevet bestjålet og "rullet" på terrassen.

Kirkens Korshærs terrasse. Er pt ikke et lige så attraktivt alternativ til Klostertorvet, som forventet.

Hvis man gerne vil gøre flere og andre steder attraktive for udsatte virker det at lave brugerrettede faciliteter for udsatte. Eksemplerne Naapiffik og på sin vis også shelteret på Klostertorvet i sommeren 2016 viser, at de udsatte tiltrækkes steder, der er attraktive for dem.

Brugernes situation

Mange af de udsatte vi møder har det ikke særlig godt. De er fortvivlede over deres situation, føler ikke at de får den hjælp, de har brug for², og de har bemærkelsesværdigt let til gråd. De sover dårligt om natten og der er lav grad af selvjustits og overskud til at befinde sig i byen på en konstruktiv måde.

Dårlig søvn om natten og stress om dagen

Mange af dem, der har sovet i natvarmestuen i Nørre Allé kommer til Klostertorvet i en u-udhvilet og stresset tilstand. Natvarmestuen er, fortæller flere, måske nok et sted man kan søge ly og læ for natten, men det er ikke nødvendigvis et sted, hvor man får sovet mere end 2-3 timer, snarere et mindre hvil. Få forstyrrende personer kan ødelægge alle andres mulighed for søvn og hvile, fx fordi de taler med sig selv, går rundt i cirkler eller vælter rundt i påvirket tilstand. Derudover ligger de udsatte på tynde kunststofindpakkede madrasser uden lagen, og er desuden usikre og utrygge over at blive bestjålet deres værdigenstande (mobiltelefoner, sko, penge og andet). Stort set alle udsatte vi møder fortæller om disse problemer.

De problematiske soveforhold bekræftes af varmestuens ledelse, der betoner, at det største problem er pladsmangel. Det berettes imidlertid, at varmestuen ser på tiltag til at forbedre brugernes ophold og søvn i varmestuen. Fx tænkes der i at ændre tider for servering af natmad, en tydeligere tilstedeværelse af personale for at lette usikkerhed samt en mere tydelig regelsætning omkring, at brugere ikke må vække hinanden. Desuden overvejes det at indkøbe puder og tæpper samt nye madrasser.

De udsattes rolle i Klostertorvsområdet er kun destruktiv – aldrig konstruktiv

Det, de udsatte gør på Klostertorvet er måske nok festligt for dem selv, men for mange andre opleves det destruktivt. Destruktivt på deres egen krop og destruktivt på lokalområdet. Modsat hvad KBT har set i andre udsattemiljøer i større danske byer, ser vi desværre ikke at nogen af de udsattes tilstedeværelse eller handlinger beriger klostertorvsområdet eller dets øvrige brugere og beboere.

KBT, Aarhus kommune, Kirkens Korshær og enkelte repræsentanter fra erhvervslivet har hertil indledt dialog om en "småjobsindsats", der skal løfte udsatte og bygge bro mellem udsatte, erhvervsliv og områdets beboere og gæster ved at socialt udsatte løser småopgaver for fx erhvervsdrivende eller kommunen.

Parterne arbejder videre med denne indsats i projekts næste faser. Formålet med denne indsats er flerfacetteret: For det første fortæller mange udsatte om kedsomhed, ligesom vi kan observere at de intet foretager sig i løbet af store dele af dagen. For det andet er følelsen af udsathed og eksklusion stor. De har ingen funktion i samfundet eller lokalområdet, hvilket sætter sit præg på deres selvværd og manglende følelse af værdi. For det tredje ser alle andre på dem som nogle der skal tolereres, tåles eller have medlidenhed med - fremfor som en ressource, der kan bidrage. Det er på denne baggrund af parterne finder det formålstjenesteligt at udarbejde en synlig og konstruktiv rolle for de udsatte i byens rum, fx via diverse småjobs.

Målet er med andre ord både at løfte de udsatte, give dem værdi og en mening i tilværelsen og skabe konstruktive relationer til andre i området.

² KBT har ikke vurderet hvorvidt de udsatte får den hjælp de faktisk er berettiget til. Når det alligevel nævnes er det for at betone den skrøbelighed, utryghed og til tider håbløshed, de udsatte giver udtryk for og som vi mærker blandt flere af dem – og som i sidste ende manifesterer sig i byrummet i form af manglende overskud og stress.

Ingen sørger for ro og orden på Klostertorvet

Blandt de udsatte er der lav grad af selvindsigt og bevidsthed om, at den måde de bruger Klostertorvsområdet på kan være til gene eller gøre andre utrygge. De gør ting i byrummet, som andre gør i privaten og bag lukkede døre. Der er hverken nogen "indefra" eller "udefra" gruppen, der arbejder på at forbedre måden, hvorpå de udsatte befinder sig i byen på. Til forskel fra andre byer og "udsattemiljøer", som KBT har arbejdet i, er der i den brede gruppe af socialt udsatte i Klostertorvsområdet ingen faste "alphahanner/hunner", som fx sørger for at dysse andre udsatte ned, hvis de bliver for højlydte, eller som sørger for ro, orden, oprydning og konfliktmægling. Og hvis der er en inden for én af udsatte gruppe, så har de ikke nogen indflydelse overfor andre grupperinger.

Ligeledes er der ingen professionelle i kommune eller i sociale organisationer, som har ansvar for eller arbejder med de udsatte i Klostertorvsområdet som gruppe. Der er udgående medarbejdere, som arbejder med udsatte borgere individuelt og forsøger at hjælpe dem med en række forhold. Men det er ikke de udgående medarbejders funktion at arbejde med de udsatte som gruppe, lige som de også har vanskeligt ved at gå ind i konkrete konflikter og vold, da de i så fald risikerer at ødelægge en relation med én af parterne, som de måske har brugt år på at bygge op. Der har tidligere været ansat en kommunal social vicevært, men denne var hverken synlig overfor de forretningsdrivende eller formåede at mindske konfliktniveauet.

Der foregår dermed ingen uformel eller professionel styring af gruppen af udsatte i klostertorvsområdet, og ingen der har ansvaret for at de udsatte opfører sig tåleligt, håndhæver regler, normer for god opførsel, dæmper eller stopper konflikter eller lignende. Ligeledes har de erhvervsdrivende ingen fagpersoner, de kan henvende sig til, hvis der er forhold de gerne vil have forbedret. De har kun politiet, de kan ringe til, når situationen er eskaleret – men ikke nogen, der på både kort og lang sigt kan hjælpe dem med at løse konflikter eller tage dem i opløbet. Derfor ser vi også at nogle erhvervsdrivende og beboere hyrer private vagtværn eller har deres eget personale parate til at gribe ind for at skabe en eller anden form for tryghed for deres gæster og ansatte.

Naboer og beboere i området efterlyser at de sociale organisationer i området, der arbejder med de udsatte *inden* for egen institution også tager et ansvar *udenfor* matriklen, fx i form af rengøring og konfliktmægling.

Vores nyeste oplysninger³ (januar 2017) peger dog på, at en ny social viceværtsordning kommer i stand snarligt, hvor en enkelt kommunal medarbejder får ansvaret for at arbejde med de udsatte som gruppe. Ligeledes er der planer om at personale fra Kirkens Korshær samarbejder om at dække dette ansvar i weekender.

Uværdige toiletforhold

Når toiletter er ude af drift eller reelt set ikke tilgængelige falder det tilbage på både de udsatte samt beboere og erhvervsdrivende i området. Som også beskrevet andet steds er de manglende toiletforhold direkte medvirkende til at nattelivsgæster og udsatte forretter deres nødtørft uhensigtsmæssige steder. For erhvervsdrivende og naboer er det ulækkert og frustrerende at kroge, gyder og hegn benyttes som

³ Første udkast til denne kontekstanalyse er udarbejdet november og december 2016 og på enkelte punkte, fx dette samt soveforholdene i natvarmestuen, er Aarhus Kommune og Kirkens Korshær allerede i gang med at forbedre forholdene.

uofficielle toiletter. For de udsatte er de manglende toiletforhold nedværdigende og med til at gøre dem endnu mere marginaliserede og uønskede.

Rod avler rod

Flere af de byrum, som bruges af socialt udsatte er slidte, delvist ødelagte og bærer ikke præg af at blive vedligeholdt i en grad, som "normale" byrum bliver. På både Klostertorvet, i Nåleparken, ved Naapiffik og ved Værestedet er byrumsinteriør ødelagt og har været det i længere tid uden at blive repareret.

Nåleparken og Naapiffik (i Sydhavnen)

Nåleparken og Naapiffik. Når tingene er i stykker og ingen reparerer dem opfordrer det ikke til orden og selvjultits. Blomsterkummen ved Naapiffik har været i stykker lige siden åbningsfesten for 2,5 år siden

Arealet bag busskurene på Frue Kirkepladser er rodet, mørkt og udefineret. Toilettet er næsten altid ude af drift, det midlertidige hegn ved klostret har stået der i tre år og bruges flittigt som pissoir af mangel på bedre, og cykler parkeres kaotisk rundt omkring. I perioder bruger grupper af udsatte arealet som opholdsrum og medbringer fx medbragt sofaer, parasol og lignende og/eller tænder bål.

Hjørnet af Frue Kirkeplads og Klostergade (bag busskurene)

Udover at ovenstående eksempler udgør praktiske problemer – især de manglende toiletforhold - så sender de også en dårlig signalværdi om at "man kan gøre hvad man vil", for der er alligevel ikke nogen, der tager sig af at forbedre det. Forskningsundersøgelser viser hertil, at rod avler mere rod. "(...) *grafitti, tyggegummipapir og fejlparkerede cykler får os til at svine mere, bryde flere regler og blive mere tilbøjelige til at hugge andre menneskers ejendele*"⁴.

Helhedstækning

Hvad der foregår på Klostertorvet har i høj noget at gøre med, hvad der sker og ikke sker i den større sammenhæng.

På en række områder er det ikke nemt at være udsat i Aarhus, og her kan større grad af helhedstækning, samarbejde og koordinering mellem professionelle aktører på tværs af sektorer sandsynligvis forbedre hverdagen for udsatte markant. Brugere af varmestuen i Nørre Allé har fx ikke nogen oplagte steder at tage hen, når varmestuen i Nørre Allé tre gange i døgnet er lukket for rengøring, hvorfor brugerne søger mod Klostertorvet og busskurene på Frue Kirkeplads for at få tiden til at gå.

Det kræver desuden stor mobilitet at være udsat i Aarhus, hvis man har flere behov man gerne vil have tilfredsstillet i løbet af døgnet: har man behov for fx et sted at sove for natten, stofindtagelse, rådgivning og støtte, etc., er der stor sandsynlighed for at man er nødt til at bevæge sig mange kilometer flere gange om dagen for at efterleve behovene, da tilbuddene er spredt ud over flere bydele.

KBT anbefaler at Aarhus kommune på tværs af forvaltninger og sektorer samarbejder om at skabe "en sammenhængende by" for sine socialt udsatte borgere, inklusive et netværk af professionelle, der koordinerer, samarbejder og tager beslutninger om udsatte-relevante forhold: lige fra indhold af aktiviteter, åbningstider, akutte situationer og løbende informations- og erfaringsudveksling.

⁴ Fx fra forskere fra University of Groningen i Holland. Læs dansk artikel om deres undersøgelser:

<http://videnskab.dk/kultur-samfund/affald-gor-os-til-lovbrydere>

Hvis man vil læse mere anbefaler vi teoretisk- og forskningsmæssige studier, fx "the broken window theory", som blandt andet har dannet udgangspunkt for politi og renholdsarbejde i New York.

Diskrepans mellem forsyning og indtagelse af stoffer

Stofindtagelsesrummet i Kirkens Korshærs varmestue "går glip" af en række brugere, der i stedet køber og indtager deres narkotika andre steder.

Vi har interviewet nogle, der fortæller at det bl.a. er fordi at stofindtagelsesrummet i Nørre Allé ikke er tilstrækkeligt anonymt i kraft af dets centrale placering.

Ligeledes har en politiindsats på Klostertorvet medført at store dele af stofsalget foregår andre steder, fx i Nåleparken i Sydhavnen. Dette skaber et nyt problem: afstanden mellem forsyning (Nåleparken) og superviseret indtagelse (stofindtagelsesrummet i Nørre Allé) er for langt de fleste så stor, at de vælger den hurtige løsning og indtager stofferne i og omkring Nåleparken - uden sundhedsfaglig supervision.

Hvis brugerne indtager deres stoffer udenfor stofindtagelsesrummets professionelle supervision stiger risikoen selvstændigt for skader og sygdomme. Stofbrugere udgør 80 % af de cirka 25.000 personer, som i Danmark har Hepatitis C, hovedsageligt fordi de deler kanyler. En behandling koster mellem 250.000-500.000 kr. pr. behandling⁵. HIV-behandling, inklusive medicin, blodprøve, undersøgelser, koster ca. 100.000 kr. om året at behandle en hiv-smittet⁶.

Problemstillingen indeholder dog et dilemma: på den ene side er der indiskutabelt sundhedsmæssige grunde til at forkorte afstanden mellem stofforsyning og -indtagelse. På den anden side ønsker de færreste erhvervsdrivende og beboere et øget stofsalg i Klostertorvsområdet.

Politiets indsats

I dag er der en fredningsaftale, i forlængelse af loven, om at stofbrugere med stoffer frit kan gå til stofindtagelsesrummet. Men både politiet selv og brugerne fortæller, at brugere med stoffer konfiskeres andre steder. Dette er både meget u hensigtsmæssigt for de udsattes livskvalitet og i direkte modstrid med lovens hensigt. I 2007 indskærpede folketetinget, at der i stedet for bøder: "...skulle gives advarsler, »hvis sociale forhold taler for, at meddele en advarsel«, og hvis »besiddelsen af stoffet er udslag af en stærk afhængighed som følge af et længere- og vedvarende misbrug af euforiserende stoffer«" ⁷

Hensigten med loven er at fange bagmændene og ikke stofbrugere.

⁵ <https://www.information.dk/indland/2016/07/dyr-medicin-maa-stofbruger-faa>

⁶ Kilde: KontaktHuset/Heroinklinikken, Center for Misbrugsbehandling, 8000 Aarhus C.

⁷ <https://www.information.dk/indland/2016/02/undersogelse-politiet-straaffer-stadig-stofbrugere-unoedvendigt-haardt>

Opsummering

Som afslutning på kontekstanalysen følger her en opsummering over, hvilke handlemuligheder, KBT anbefaler Aarhus Kommune at samarbejde om med henblik på at forbedre situationen i Klostertorvsområdet. KBT har udviklet 8 handlemuligheder fordelt i tre sammenhængende overordnede kategorier: *fysiske, sociale og organisatoriske* handlemuligheder.

Det skal pointeres, at de forskellige handlemuligheder er en del af en helhed, hvorfor de skal ses i samspil med hinanden. Ingen af de nævnte indsatser kan løse de omfattende problemer på Klostertorv alene.

Fysiske handlemuligheder

1. Skab attraktive alternativer – til både døgnvarmestuen i Nørre Allé og til Klostertorvet. Hvis de udsatte brugere har flere, varierende og bedre varmestuer og byrum at vælge i mellem end i dag vil det aflaste Klostertorvsområdet og forbedre forholdene for de udsatte. Der kan både tænkes i nye steder og opgradering af eksisterende.
2. Sørg for ordentlige toiletforhold og velfungerende byrumsinventar: Skab gode toiletforhold for de socialt udsatte – til glæde for både lokalområdet og for de socialt udsatte. Sørg også for at byrum, der bruges af socialt udsatte bliver vedligeholdt på samme niveau eller bedre, sammenlignet med byens øvrige byrum og inventar.

Sociale handlemuligheder

3. Løft de socialt udsattes overskud: Dårlig søvn og stress blandt socialt udsatte er i dag skyld i mange konflikter og til tider håbløshed og apati blandt mange socialt udsatte. Mange føler sig ensomme og har problemer, de ikke føler at de får tilstrækkelig hjælp til.
4. Skab en konstruktiv rolle i lokalområdet for de socialt udsatte: Småjobs og beskæftigelse skal være med til at løfte de udsatte og forbedre relationen mellem de udsatte, erhvervsdrivende og Klostertorvsområdets beboere.
5. Tag hånd om de særligt grænseløse enkeltpersoner: En række personer, som Aarhus Kommune er bekendt med, vurderes at være så påvirkede af misbrug og psykiske sygdomme, at de ikke bør benytte Klostertorvsområdet.

Organisatoriske handlemuligheder

6. Få byen til at hænge sammen - organisatorisk og socialt: Netværk og koordinering mellem aktører på tværs af sektorer kan skabe en mere sammenhængende og velfungerende by for socialt udsatte. Det kan fx handle om afstand mellem tilbud i forhold til brugernes behov, åbningstider, løbende sparring og akutte situationer.
7. Nogen bør have professionelt ansvar for at holde ro og orden på Klostertorvet. Der bør være professionelle, der arbejder med gruppen af socialt udsatte i Klostertorvsområdet, og som beboere og omkringliggende erhvervsdrivende kan kontakte, hvis de har brug for hjælp til fx konfliktløsning.
8. Genskab tilliden til kommunen: Flere beboere og erhvervsdrivende tror ikke på at Aarhus Kommune kan gøre en forskel i Klostertorvsområdet efter så mange år med uro og misanerkendelse af situationen i området. Løsninger, forbedringer og fremskridt bør kommunikeres tydeligt ud.

KBT opfordrer til, at der tænkes brugerinvolvering i udviklingen af alle løsningsforslag med henblik på at sikre kvaliteten af og kendskabet til forandringer og forbedringer.